

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
FAKULTET ZA ODGOJNE I OBRAZOVNE ZNANOSTI

Marina Zorić

**LIKOVNO IZRAŽAVANJE DJECE PREDŠKOLSKE DOBI U
STVARNOM PRIRODNOM OKRUŽENJU**

ZAVRŠNI RAD

Slavonski Brod, 2019.

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
FAKULTET ZA ODGOJNE I OBRAZOVNE ZNANOSTI

Sveučilišni preddiplomski studij ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja

**LIKOVNO IZRAŽAVANJE DJECE PREDŠKOLSKE DOBI U
STVARNOM PRIRODNOM OKRUŽENJU**

ZAVRŠNI RAD

Predmet: Likovna kultura u integriranom kurikulumu

Mentor: izv. prof. dr. art. Goran Kujundžić

Student: Marina Zorić

Matični broj: 405

Slavonski Brod, rujan, 2019.

SADRŽAJ

UVOD	5
1. METODE CRTANJA	6
2. DJEČJE IZRAŽAVANJE.....	7
2.1. Pažnja i crtanje.....	7
2.2. Promatranje i crtanje.....	8
2.3. Slikovno pamćenje i crtanje.....	8
3. LIKOVNO IZRAŽAVANJE	9
4. PRIRODNO OKRUŽENJE DJECE.....	9
5. NAČELA U VIZUALNO-LIKOVNOM ODGOJU I OBRAZOVANJU.....	10
6. METODOLOGIJA ISTRAŽIVAČKOG RADA	10
6.1. Cilj istraživanja	10
6.2. Hipoteze istraživanja.....	11
6.3. Zadaci istraživanja	11
6.4. Varijable	11
6.5. Uzorak istraživanja	11
6.6. Instrument istraživanja	12
6.7. Postupak istraživanja.....	12
6.8. Načini obrade podataka	12
7. ANALIZA RADOVA.....	12
8. RASPRAVA.....	27
LITERATURA.....	29

SAŽETAK

Ovaj rad bavi se likovnim izražavanjem djece prema sjećanju te stanju prema izravnom promatranju i crtanju u prirodnom okruženju. Cilj istraživanja je uvidjeti na koji način utječe likovno izražavanje prema promatranju u prirodnom okruženju na kvalitetu dječjeg likovnog izraza. Istraživanje razmatra postoje li i koje su razlike tijekom likovnog izražavanja djece u zatvorenome prostoru vrtića, a koje izvan njega. Istraživanje je provedeno u dječjem vrtiću “Trnoružica” s djecom starije odgojne skupine. Za potrebe ovoga istraživanja tijekom dva dana proučavano je dječje viđenje stvarnog prostora, njihova percepcija okoline u kojoj se nalaze. Prvog dana djeca su se nalazila u sobi dnevnog boravka te crtala prema sjećanju, a tijekom drugoga dana djeca su u dvorištu školskoga vrtića crtala prema promatranju. Oba dana u radionici sudjelovalo je 20-tero djece predškolske dobi. Dječji su radovi prikupljeni i analizirani. Kvalitativnom analizom likovnih radova djece zaključeno je da se djeca kreativnije izražavaju crtajući prema sjećanju nego prema promatranju. Prema promatranju djeca crtaju strogo ono što vide, točnije ono što se nalazi ispred njih.

Ključne riječi: dječji likovni izraz, prirodno okruženje, promatranje, sjećanje, predškolska dob

SUMMARY

The aim of this paper is to show the artistic expression of children according to their memory and observation ability and drawing in the natural environment. The aim of the research was to find out how the visual expression by observation in the natural environment influences on the quality of children's artistic expression. The research considers the differences between artistic expression in the outdoors and in the indoors. This research was carried out in the kindergarten "Trnoružica" with children from the older educational group. For the purpose of this research, children perception of the real space and their perception of the environment they are located in, were observed throughout two days. On the first day, children were in the kindergarten courtyard painting according to their observation, and on the second day, while in the kindergarten lounge room, children were supposed to paint the kindergarten according to their memory. Twenty children of preschool age participated in this research workshop on both days. The children's works were collected and subsequently analyzed. The qualitative analysis of children's art works concluded that the children use their imagination more when drawing things by their memory as opposed to when drawing them while looking directly at them. When drawing while observing, children draw exactly what is in front of them.

Keywords: real space, courtyard, kindergarten lounge room, observation, memory, preschool age

UVOD

Dječje likovno stvaralaštvo, umijeće izražavanja, želja i volja iskazivanjem sebe na papiru proizlazi iz veze onoga što je unutar i izvan njih, a sama bit likovnoga izražavanja leži u poticanju imaginacije i intuicije- vježbanje svijesti o ulasku u svijet mašte i izravne spoznaje. Svako dječje likovno djelo je rezultat mašte, odnosno metaforički prikazanog viđenja svijeta iz njihove perspektive, a ujedno i realan prikaz prijenosa percepcije od strane odgojitelja/roditelja. Promatranjem i analiziranjem dječjih radova možemo vidjeti njihovo viđenje stvarnog prostora, njihovu percepciju okoline u kojoj stvaraju.

Djeca predškolske dobi se oslanjaju na svoja vizualna iskustva, ali i na svoje sjećanje te maštu. Cilj je istraživanja uvidjeti na koji način utječe likovno izražavanje prema promatranju u prirodnom okruženju na kvalitetu dječjeg likovnog izraza. Istraživanje razmatra postoje li i koje su razlike tijekom likovnog izražavanja djece u zatvorenome prostoru vrtića, a koje izvan njega. Istraživanje je provedeno u dječjem vrtiću "Trnoružica" s 20-tero djece starije odgojne skupine. Pitanja koja se provlače kroz rad su: "Hoće li prirodno okruženje utjecati na dječji likovni rad? Trebaju li se djeca više likovno izražavati slikajući prema sjećanju ili prema promatranju? Hoće li kod djece postojati velike razlike u prikazu istog likovnog motiva prema sjećanju i prema promatranju?"

1. METODE CRTANJA

Svaka od metoda crtanja jasno određuje prevladavajuću funkciju, koja se takvim načinom crtanja može maksimalno razviti i aktivirati. U svim dječjim aktivnostima se najprije aktivira određena funkcija. Odgojitelj treba razmisliti što želi najprije kod djece potaknuti te s obzirom na aktivnost odabrati određenu metodu. Poželjno je koristiti raznolike metode i aktivirati različite funkcije.

Prema Boduliću (1982: 49) metode crtanja su:

1. crtanje na temelju stvaralačke mašte-imaginacija
2. crtanje na temelju slikovnog pamćenja –memorija
3. crtanje na temelju organiziranog pred promatranja-opservacija, memorija
4. crtanje na temelju izravnog promatranja-opservacija
5. crtanje na temelju literarnog predloška-ilustracija, memorija, imaginacija

U radu s djecom predškolske dobi jako je važno utvrditi razliku između mašte - fantazije i mašte - imaginacije jer će se razlika značajno vidjeti na odgojnom planu, a nešto manje na estetskom planu (Richter; 2015: 118). Svaka od navedenih metoda jasno određuje prevladavajuću funkciju koja se može aktivirati i maksimalno razvijati.

2. DJEČJE IZRAŽAVANJE

2.1. Pažnja i crtanje

U razvojnim fazama dječje likovnosti važnu ulogu imaju odgojitelji. Oni na različite načine mogu potaknuti i motivirati dijete na likovno izražavanje i stvaranje. Tijekom likovnog stvaralaštva djeca kombiniraju slikovno pamćenje, promatranje, motivaciju ili emociju. Prvi i najjednostavniji način poticanja djece je usmjeravanje njihove opažanje na neki oblik ili pojavu. Primjerice na drvo, kuću, let, rast i sl. ono što će djecu najviše zaokupiti i zainteresirati bit će život, funkcija i svojstvo oblika, zatim slijede zanimanje za dijelove oblika, pa za veličine, vizualna obilježja oblika, materijal, boju i detalje.

Likovni izraz djece je specifičan način izražavanja kojim se očituje njihov likovni senzibilitet.

Pokret zvuk, miris, svjetlo, boje i oblici izražavaju i zadržavaju dječju pažnju. (Bodulić, 1982: 44) Jako je važno prepustiti djecu osjećaju, bojama, mirisu, zvukovima (vanjskim podražajima) osloboditi ih prevelikog razmišljanja o točnosti i urednosti i dati na volju "njihov smisao i viđenje". Metoda crtanja na temelju promatranja će obogatiti memoriju, tj. slikovno pamćenje djece.

2.2. Promatranje i crtanje

Usmjereno promatranje aktivira i pažnju i druge intelektualne procese, a to dovodi do trajnije spoznaje te stvara naviku dosljednog promatranja,. Dosljedno promatranje je uvjet za samostalno zapažanje. Odgojitelj treba postavljanjem pitanja usmjeriti dječje oko. Ta pitanja trebaju biti postavljena svoj djeci. Svako dijete treba moći odgovoriti na pitanja. Dijete može ponekad zatvorenih očiju opisati oblik i građu predmeta što ga drži u ruci. Pri postavljanju zadataka u načinu crtanja na temelju promatranja važna je postupnost od lakšega k težemu. Vizualna iskustva obogaćuju dječji likovni govor i mišljenje. (Bodulić, 1982: 46)

Djeca predškolske dobi u većini slučajeva na papiru predočuju nešto što pamte i izdvajaju, a ne ono što ustvari vide pred sobom. U tom izražavanju svojem viđenju u određenom obliku pridodaju i određenu dozu mašte. (Zavrtnik, 2017:6)

2.3. Slikovno pamćenje i crtanje

Slikanje na temelju sjećanja omogućava razvijanje funkcija slikovnog pamćenja koja je kod likovnog oblikovanja najdominantnija. Omogućava potpunije i jasnije formiranje predodžbe. Temelj je trajnije spoznaje objektivne stvarnosti. Nakon ovakvog oblika rada dolazi do uspoređivanja stvarne predodžbe. Tako se dopunjuje i poprima jasnija slikovitost. Drugi način pokretanja interesa i likovnog izražavanja djece je razgovor o nečemu što su spontano vidjela i doživjela prije kraćeg ili dužeg vremena. Time se aktivira i učvršćuje njihovo sjećanje, odnosno čuva bogatstvo doživljavanja i znanja.

3. LIKOVNO IZRAŽAVANJE

Dijete u tijeku likovnoga odgoja može vizualno temeljitije usvojiti određene oblikovne osobine i svojstva materijala, lica, pojava a ponajprije onih estetskih. Taj praktični izraz omogućuje mu da zorno dođe do crteža koji sam učenik izvodi. Tako dijete nadopunjuje i trajnije usvaja osobine svih

sadržaja koje ono oblikuje. Najvažnije je djeci dati mogućnost da likovno izraze doživljaj svoje okoline unutar svojih mogućnosti - čak i onda kada njihov likovni izraz nije razumljiv odraslima. (Grgurić, Jakubin, 1996:104). Likovni izraz djeteta se temelji na njegovom vizualnom iskustvu i znanju. Dječje crtanje je odraz dječje emocije, mašte, memorije, ekspresije i stvaralački je čin (Bodulić, 1982, 33). Bodulić (1982.) navodi kako u dječjem likovnom stvaralaštvu možemo pronaći i osobine umjetnosti odraslih osoba, a to bi bila primjena istih likovnih elemenata izražavanja, estetskih načela i tehnika. Razlika je u tome što su sadržaji u likovnom djelu interpretirani na dječji način. Prostor djeteta izražava tako da se ono što se nalazilo u prvom planu crta na donji dio slike, a ono što je prostorno dalje se crta iznad, točnije oblici se okomito nižu jedan iznad drugog. (Grgurić, Jakubin, 1996.)

4. PRIRODNO OKRUŽENJE DJECE

Djeca promatraju svijet oko sebe, a i otkriće prostora pokazuje veliki napredak u njihovoj percepciji. (Vidović, 2015) U vrtićkoj dobi se proširuje učenje pojmova pomoću izloženosti različitim temama i projektima koji se također „provlače“ kroz različite centre aktivnosti, a koje su predmet dječjeg interesa. Različite kompetencije razvijaju se poticajima u različitim centrima, primjerice matematičkom centru, centru rane pismenosti, centru istraživanja, centrima simboličkih igara, senzoričkim centrima, centru likovnog izražavanja. Okruženje treba biti multisenzorno (poticati djecu na istraživanje angažiranjem različitih osjetnih sustava) i treba omogućavati likovno i drugo kreativno izražavanje (različitim likovnim tehnikama, materijalima pogodnim za kreiranje kompozicija, poput kamenčića, gumbića, štapića, suhih latica i sl.) Ono je obogaćeno poticajima koji izlaze iz okvira svakodnevice na koju smo navikli, no izazivaju dječje čuđenje i također potiču na istraživanje (efekti svjetlosti i sjene, različitih tekstura, mekoće podloge, kontrasta boja i sl.

5. NAČELA U VIZUALNO-LIKOVNOM ODGOJU I OBRAZOVANJU

Prema Grguriću (1996 : 103) načela u vizualno-likovnom odgoju i obrazovanju su:

- a) **Primjerenost sadržaja i metode** - načelo koje nalaže da se treba poštovati slijed djetetovih faza razvoja te da je jako bitno odrediti program u kojem ravnomjerno treba raspodijeliti težinu zadatka i metodu rada
- b) **Aktivni odnos prema okolini** - aktivni odnos djece sa okolinom rezultira skladom koji je u konačnici jedan od važnijih elemenata izražavanja (sloboda, sklad)
- c) **Primjena stečenih iskustava u toku likovnih aktivnosti** - djeci je najbitnije dati priliku da se izraze na način razumljiv njima
- d) **Igra kao metoda i stav** - različitim likovnim radionicama pokušava se djeci na što pristupačniji način pristupiti da kroz igru zapravo nauče nešto
- e) **Sloboda od uzora** - ovo načelo smatra lošim svaki oblik plagiranja/preslikavanja po šablonama određene likove ili oblike
- f) **Prožimanje intrinzičnog i ekstrinzičnog cilja** - ukoliko odgojitelj ima određenu vrstu zadatka za odraditi sa djecom no iz nekog razloga to ne uspije (na primjer : djeci su dane kutijice od kojih bi trebali sagraditi nešto no čim su uočila da se kutijice mogu sklopiti i rasklopiti, njihova koncentracija je pala i počeli su svi sklopiti i rasklopiti kutijice) djecu se ne smije prisiljavati na izvršenje zadatka već ih pustiti da uživaju u samoj aktivnosti jer bi program trebao voditi djecu prema zadovoljstvu dopuštajući im da uživaju u samom radu - kakav god on bio
- g) **Individualizacija** - u vizualno likovnom programu za djecu predškolske dobi važno je prilagoditi likovnu tehniku i sredstva.

6. METODOLOGIJA ISTRAŽIVAČKOG RADA

6.1. Cilj istraživanja

Cilj istraživanja je uvidjeti na koji način utječe likovno izražavanje prema promatranju u prirodnom okruženju na kvalitetu dječjeg likovnog izraza. Istraživanje razmatra postoje li i koje su razlike tijekom likovnog izražavanja djece u zatvorenome prostoru vrtića, a koje izvan njega.

6.2 Hipoteze istraživanja

H-1: Djeca predškolske dobi će izravnim likovnim izražavanjem u prirodnom okruženju oblikovati likovne radove s više realističnih detalja.

H-2: Djeca predškolske dobi će imati potrebu prilagoditi svoje likovne prikaze stvarnom izgledu motiva u prirodnom okruženju.

6.3. Zadaci istraživanja

Istražiti hoće li prirodno okruženje utjecati na dječji likovni rad?

Trebaju li se djeca više likovno izražavati slikajući prema sjećanju ili prema promatranju?

Hoće li kod djece postojati velike razlike u prikazu istog likovnog motiva prema sjećanju i prema promatranju?

6.4. Varijable

Zavisna: likovni oblik rada, prirodno okruženje

Nezavisna: likovna tehnika izražavanja, spol

6.5. Uzorak istraživanja

Uzorak istraživanja obuhvaća djecu odgojne skupine iz dječjeg vrtića Trnoružica.

Prvo i drugo istraživanje je provedeno s 20-tero djece.

6.6. Instrument istraživanja

Provedena su dva istraživanja u 2 dana, trajanje istraživanja je jedan sat u istoj odgojnoj skupini.

(starija odgojna skupina)

6.7. Postupak istraživanja

U prvome dijelu istraživanja govori se o dječjem likovnom promatranju i crtanju, metodama crtanja, dječjem zapažanju, likovnome jeziku djece te poticanju likovnog izražavanja. Drugi dio istraživanja se odnosi na analizu dječjih radova nastalih promatranjem te radova nastalih prema sjećanju. Tijekom istraživanja djeci sam postavljala ista poticajna pitanja: “ Kojeg oblika i boje je vaš vrtić? Kakav je prozor? S čime je ograđen vrtić i što se nalazi u dvorištu vrtića? Što raste oko ograde i kakvog je oblika ograda ”?

6.8. Načini obrade podataka

Za analizu sam odabrala radove 20-tero djece. Svako dijete je slikalo najprije prema sjećanju, a zatim prema promatranju. Radove sam analizirala tako što sam protumačila što je pojedino dijete nacrtalo tijekom prvoga slikanja, a što tijekom drugoga. Usporedila sam kakav je prikaz vrtića, pojavljuju li se detalji oko prostora vrtića tijekom slikanja prema sjećanju ili promatranju. Tijekom oba dana slikanja djeci sam postavljala ista poticajna pitanja koja sam navela u prethodnom dijelu rada.

7. ANALIZA RADOVA

Cilj istraživanja je uvidjeti na koji način utječe likovno izražavanje prema promatranju u prirodnom okruženju na kvalitetu dječjeg likovnog izraza. Istraživanje razmatra postoje li i koje su razlike tijekom likovnog izražavanja djece u zatvorenom prostoru vrtića, a koje izvan njega. Istraživanje je provedeno u dječjem vrtiću “Trnoružica” s djecom starije odgojne skupine. Za potrebe ovoga istraživanja tijekom dva dana je proučavano dječje viđenje stvarnog prostora, njihova percepcija okoline u kojoj se nalaze.

U svrhu istraživanja je nastalo ukupno 45 radova. Za detaljnu analizu sam izabrala 40 radova nastalih od 20-tero djece. Svako je dijete nacrtalo dva rada. Jedan rad prema sjećanju te drugi prema promatranju.

U analizi radova pozornost ću obratiti na boju koju su djeca koristila, na detalje, stvarni prikaz motiva, veličinu crteža, smještenost crteža na papiru, prikaz postojećih detalja te dodavanje novih. Također ću obratiti pozornost i na njihovo objašnjenje što su nacrtala i na količinu nacrtanih motiva na papiru.

7.1. 1. Likovna analiza radova nastala

Slika 1. a)

Slika 1. b)

Dijete je na crtežu “Slika 1.a” nacrtalo vrtić u toplim bojama, tobogan te sunce. Vidimo da vrtić prikazuje kao građevinu iz jednoga dijela, iako je u stvarnome prikaz iz tri dijela. Na slici 1.b primjećuje da je vrtić iz tri dijela, crta ciglice kao detalj iznad prozora i po ćoškovima vrtića,

uočava stablo, ali izostavlja tobogan. Međutim, izostavlja tople boje i crta samo oblik vrtića. Možemo vidjeti da dijete crtajući prema promatranju u dvorištu vrtića, više pozornosti daje samom obliku vrtića, a manje bojama. Dijete prvi dan istraživanja (crtanje po sjećaju) izostavlja dosta detalja vezanih uz samu zgradu vrtića. Promatrajući crtež na slici 1.b). vidimo da prikazuje i lošije vrijeme toga dana što je prikazao dodajući više oblaka. Prema hipotezi H-1: Djeca predškolske dobi će izravnim likovnim izražavanjem u prirodnom okruženju oblikovati likovne radove s više realističnih detalja, vidimo da crta realistične detalje u stvarnom prikazu. Slikanjem u prirodi je uočilo i vremenske uvjete toga dana. Prema Boduliću (1982.) pokret, zvuk, miris, svjetlo, boje i oblici izazivaju i zadržavaju dječju pažnju, a drugoga dana slikanja to bi bili manje topliji vremenski uvjeti.

Slika 2. a)

Slika 2. b)

Promatrajući sliku 2. a) vidimo da osim same zgrade vrtića, prikazuje i cvijeće te ljuľačku. Sjetilo se i okruglog prozora koji se inače ne nalazi na prednjem dijelu vrtića. Prikaz cvijeća izostavlja crtajući prema promatranju, zadržava okrugli prozor te dodaje ogradu i jasnije je vidljivije da je zgrada vrtića iz tri dijela. Promatrajući vrtić upotrebljava tople boje u prikazu zidova vrtića. Slikanjem prema promatranju potvrđena je hipoteza H-2: Djeca predškolske dobi će imati potrebu prilagoditi svoje likovne prikaze stvarnom izgledu motiva u prirodnom okruženju.

Slika 3. a)

Slika 3. b)

Uspoređujući radove možemo vidjeti da dijete više pažnju usmjerava prema samom izgledu vrtića slikajući prema promatranju. Ono prepoznaje da je vrtić sagrađen od ciglica što jasno vidimo na slici 3.b). Gledajući hipotezu H-2: Djeca predškolske dobi će imati potrebu prilagoditi svoje likovne prikaze stvarnom izgledu motiva u prirodnom okruženju. Dijete crta vrtić sagrađen od ciglica. Tijekom crtanja prema sjećanju više se prisjeća okoliša vrtića, cvijeća i same ograde oko vrtića. Upotrebljava boje koje održavaju neku zatvorenu toplu atmosferu koju podržava nebo i sunce. (Belamarić-Šarčanin,1969:83)

Slika 4. a)

Slika 4. b)

Promatrajući ova dva rada uočavamo razlike u prikazu samoga vrtića. Crtajući prema sjećanju dijete se oslanja na boje te prikaz ljuljačke i tobogana. Crtajući ove detalje i upotrebljavajući toliko različitih boja možemo reći da se više vodilo raspoloženjem koje kod njega izaziva vrtić i sjećanjima kada se igralo u dvorištu. Crtajući prema promatranju daje jasan prikaz zgrade vrtića. Prema H-2: Djeca predškolske dobi će imati potrebu prilagoditi svoje likovne prikaze stvarnom izgledu motiva u prirodnom okruženju. Prikazuje kako su raspoređeni prozori na vrtiću, krov vrtića te sami oblik zgrade vrtića. Boje izostaju u prikazu jer je ono pažnju usmjerilo na sami oblik vrtića, a ne i prostor oko vrtića.

Slika 5. a)

Slika 5. b)

Prvi crtež prikazuje dječju razigranost bojama. Ono crta tobogan, ljuljačke, cvijeće i sve što se u tome trenutku moglo prisjetiti da se nalazi oko njegova vrtića. Pozornost više daje samom dvorištu vrtića, nego zgradi. Crtajući prema promatranju izostavlja prikaz prostora oko vrtića i usmjerava se samo prema zgradi vrtića. Dijete izostavlja više detalja tijekom crtanja prema promatranju vezanih za prostor okolo vrtića, ali više detalja upotrebljava na samoj zgradi vrtića. Prema promatranju možemo reći da realnije prikazuje vrtić, ali da je prvi rad ispunjen s više detalja i da iz njega vidimo da dijete se dobro osjeća u vrtiću. Međutim, realni prikaz vrtića učenik crta nalazeći se u prirodnome okruženju vrtića. Donosi realističniji motiv vrtića. Ovime radom potvrđuje se H-1: Djeca predškolske dobi će izravnim likovnim izražavanjem u prirodnom okruženju oblikovati likovne radove s više realističnih detalja.

Slika 6. a)

Slika 6. b)

Na slici je 6.a) predložen vrtić na jednoj trećini papira a ostali dio papira zauzimaju sprave za djecu (tobogani) te dva balona. Ovaj dječak se vodio onim što njega zanima te onim što najviše voli u vrtiću - a to su zabava i igranje. Na crtežu koji prikazuje vrtić pri promatranju, dječak je bio dekoncentriran i nezainteresiran za crtanje. Budući da je istraživanje provedeno u dvorištu vrtića,

dječaka je više zanimala igra (klackanje, trčanje) nego likovna aktivnost. Dječak je ipak odradio više nego dovoljno zbog toga što je na papiru lijevo nacrtao samo jedan dio vrtića, a na radu desno dva dijela od ukupno tri. Nacrtao je i prozore koji na crtežu lijevo nisu prikazani. Rad prikazuje dječja iskrenost pri viđenju onoga što oni vole u vrtiću. Ovaj rad potvrđuje hipotezu H-1: Djeca predškolske dobi će izravnim likovnim izražavanjem u prirodnom okruženju oblikovati likovne radove s više realističnih detalja.

Slika 7. a)

Slika 7. b)

Razlika između ove dvije slike je vidljiva. Na slici lijevo vidimo vrtić prikazan kao jedna građevina, ali na drugoj već vidimo vrtić kako on u stvarnosti izgleda - sastoji se od tri dijela. Na crtežu desno vidimo dva dijela vrtića obojana žutom bojom iz razloga što je taj dio osvijetlilo sunce kada su djeca crtala, a plavi dio je dio vrtića koji je ostao u sjeni (detaljno pažljiv pristup radu). Prema hipotezi H-2: Djeca predškolske dobi će imati potrebu prilagoditi svoje likovne prikaze stvarnom izgledu motiva u prirodnom okruženju. Na oba rada vidimo ružu što i karakterizira sam vrtić. Desna slika (slika crtana po promatranju) prikazuje realan prikaz vrtića ponajprije zbog vrtića koji je nacrtan u tri dijela, pa onda i zbog tobogana koji je nacrtan u stvarnom prostornom dijelu dvorišta. Ovaj rad smatram uspješnim. Ovim radom potvrđena je H-1: Djeca predškolske dobi će izravnim likovnim izražavanjem u prirodnom okruženju oblikovati likovne radove s više realističnih detalja.

Slika 8. a)

Slika 8. b)

Oba crteža postavljena su u sredini preko cijelog papira. Dječak je na crtežu desno prikazao vrtiću stvarnom obliku, točnije u tri dijela. Jako je važno naglasiti jedan detalj koji je nacrtao, a većina djece ga nije ni uočila, a to su stepenice (crvenim flomasterom nacrtano na donjem dijelu papira - slika 8.b) Na slici 8.a) dječak je po sjećanju nacrtao ruže što znači da je to njegova asocijacija na vrtić. Njegov rad na slici 8.a) šareniji jer je za vrijeme crtanja po sjećanju bio puno više koncentriraniji, nego kad smo na dvorištu vrtića crtali vrtić po promatranju. Rad je u potpunosti uspješan. Potvrđuje da se djeca znaju dobro izraziti i po sjećanju i po promatranju. Ovaj rad potvrđuje hipotezu H-1: Djeca predškolske dobi će izravnim likovnim izražavanjem u prirodnom okruženju oblikovati likovne radove s više realističnih detalja.

Slika 9. a)

Slika 9. b)

Ovi radovi prikazuju razliku u sastavnici vrtića gdje slika 9.a) prikazuje jedan dio vrtića, a slika 9.b) sva tri dijela vrtića - što je pozitivno jer se na slici desno prikazuje vrtić u stvarnom izgledu. Slika 1.b prikazuje vrtić u ciglama (od čega ustvari on i je napravljen) točnije, djevojčica je uočila izbočine na samom zidu vrtića - što nam govori da izražavanje djece pri promatranju donosi detalje koje se u procesu izražavanja pri sjećanju ne vide. Na lijevoj slici je dijete pridodalo više pažnje

bojanju dok na desnoj slici detaljima (trava, ruže, cigle). Dječji rad potvrđuje hipotezu H-1: Djeca predškolske dobi će izravnim likovnim izražavanjem u prirodnom okruženju oblikovati likovne radove s više realističnih detalja, a ujedno i hipotezu H-2: Djeca predškolske dobi će imati potrebu prilagoditi svoje likovne prikaze stvarnom izgledu motiva u prirodnom okruženju.

Slika 10. a)

Slika 10. b)

Slika 10.a) prikazuje vrtić kao veliku, visoku građevinu, a razlog tome je što je dijete mislilo da je zbog stepenica vrtić na katu. U razgovoru o stvarnom prikazu i trenutnom viđenju vrtića, dječak je nacrtao tri dijela vrtića, kakav on zaista i je. Na slici 10.a) vidimo i cvijet ružu koje dijete asocira na vrtić. Na slici vidimo i dimnjak koje je u trenutku sjećanja dijete pomislilo da dimnjak zapravo i postoji (no promatranjem na drugi dan istraživanja utvrdili smo da dimnjaka nema). Slika 10.b) prikazuje i nacrtane cigle vrtića u stvarnom okruženju. Analizirajući drugi rad potvrđuju se obje hipoteze H-1: Djeca predškolske dobi će izravnim likovnim izražavanjem u prirodnom okruženju oblikovati likovne radove s više realističnih detalja, a ujedno i hipoteza H-2: Djeca predškolske dobi će imati potrebu prilagoditi svoje likovne prikaze stvarnom izgledu motiva u prirodnom okruženju.

Slika 11. a)

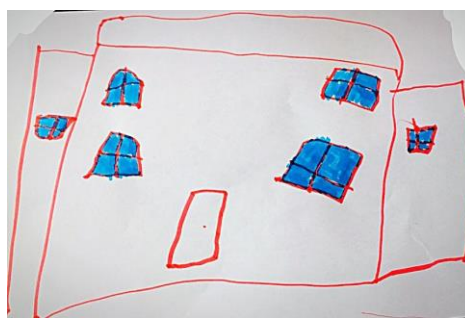

Slika 11. b)

Ovaj crtež jedne djevojčice je jako neobičan. Na prvoj slici vidimo vrtić prikazan na sredini papira u dosta velikoj veličini, a drugi čak preko cijelog papira pa i preko njega. Zanimljivo je to što je ova djevojčica među rijetkima iz svoje grupe nacrtala krug u gornjem dijelu papira i u njemu znak x. Kada sam je pitala što je to ona je odgovorila da je to prozor. Na glavnoj strani vrtića ne postoji takav prozor, ali sa druge strane gdje se djeca najčešće i najviše igraju uistinu ima jedan krug - navodno prozor. Zanimljivo je da se dijete sjeća nečega što je skroz na nevidljivom mjestu te da i prvi i drugi dan nacrtalo isto. Drugi dan kada smo crtali po promatranju ga nije mogla vidjeti, ali izgleda da joj je ostao duboko umemoriran u sjećanju. Na slici 11.a) možemo vidjeti i crvene ruže što znači da je na vrtić asociira cvijeće, odnosno crvene ruže. Ovaj rad potvrđuje hipotezu H-1: Djeca predškolske dobi će izravnim likovnim izražavanjem u prirodnom okruženju oblikovati likovne radove s više realističnih detalja.

Slika 12. a)

Slika 12. b)

Za ove radove možemo reći da su jako precizno nacrtani i obojani. Na prvoj slici 1.a vidimo asocijacije kuće što je dječak sam i potvrdio (što se vidi i u nacrtanom dimnjaku). Na drugoj slici vidimo povećanje građevine - nadodana su još dva dijela vrtića te par prozora. Ovaj rad potvrđuje Dječji rad potvrđuje H-1: Djeca predškolske dobi će izravnim likovnim izražavanjem u prirodnom

okruženju oblikovati likovne radove s više realističnih detalja, a ujedno i hipoteza H-2: Djeca predškolske dobi će imati potrebu prilagoditi svoje likovne prikaze stvarnom izgledu motiva u prirodnom okruženju.

Slika 13. a)

Slika 13. b)

Dijete je na crtežu 13. a) vrtić prikazalo u šarenim bojama, ogradu u crnoj boji te sunce i oblake. Razlog crtanja sunca i oblaka je taj što je ujutro bilo sunce, a poslije se naoblačilo i padala je kiša. Na slici 13.b) dijete predočava vrtić u tri dijela, kakav on zapravo i je. Prema hipotezi H-2: Djeca predškolske dobi će imati potrebu prilagoditi svoje likovne prikaze stvarnom izgledu motiva u prirodnom okruženju. Također možemo vidjeti da dijete više pozornosti pridodaje obliku vrtića, a ne bojama što potvrđuje hipotezu H-1: Djeca predškolske dobi će izravnim likovnim izražavanjem u prirodnom okruženju oblikovati likovne radove s više realističnih detalja.

Slika 14. a)

Slika 14. b)

Na prvoj slici dijete je prikazalo vrtić po sjećanju iz čega vidimo kako on zapravo vidi svoj boravak tamo. Kako je opisao, sve oko vrtića su igračke. Od svega najviše voli dvorište jer se tamo ljuđa, klacka, penje, vrti. To je sve predočio na slici 14. a). Slika 14. b) prikazuje također vrtić, ali u istraživanju po promatranju nije toliko prikazao igru. Prikazao je dva dijela vrtića, precizno iscrtane boje, ogradu, dva prozora te stepenice i zbog toga ovaj rad potvrđuje hipotezu H-1: Djeca predškolske dobi će izravnim likovnim izražavanjem u prirodnom okruženju oblikovati likovne radove s više realističnih detalja

Slika 15. a)

Slika 15. b)

Uspoređujući radove vidimo da je slika 15.a) puno bogatija detaljima za razliku od slike 15.a) Dijete više pažnje pridodaje prvoj slici na kojoj se nalazi cvijeće (2 vrste), sunce, nebo, dimnjak, dok na drugoj slici vidimo stvaran prikaz vrtića u tri dijela. Povezujemo s hipotezom H-1: Djeca predškolske dobi će izravnim likovnim izražavanjem u prirodnom okruženju oblikovati likovne radove s više realističnih detalja, a ujedno i hipoteza H-2: Djeca predškolske dobi će imati potrebu prilagoditi svoje likovne prikaze stvarnom izgledu motiva u prirodnom okruženju. Zanimljivost na slici 15.b) su crvene zavjese koje je dijete nacrtalo. Sitan detalj koji nijedno drugo dijete nije uočilo.

Slika 16. a)

Slika 16. b)

Na crtežu 16.a) vidimo dosta detalja s kojima dijete prikazuje svoje sjećanje o tome kako njegov vrtić izgleda. Boja je vrtića prikazana vedrom zelenom bojom, cvjetovi žutom bojom, a nebo i kiša plavom bojom. Crtež pod 16.b) nije promijenio strukturu, točnije dijete nije nacrtalo pravu realnu strukturu vrtića, kao što su i ostala djeca (zapravo kako vrtić i izgleda). Ovo je jedini crtež koji nije koji nije ispunio zadatak realnog viđenja strukture vrtića, iako se cigle lagano nadziru na slici 16.b). Ovaj rad ne potvrđuje niti jednu tvrdnju hipoteze.

Slika 17. a)

Slika 17. b)

Dijete je na slici 17. a) nacrtalo dosta detalja, a to su: žuto sunce, crveni tobogan, crveno cvijeće, crnu klupu, zelenu travu, plavo nebo, tamno zeleni dimnjak. Laganu narančastu boju pridodaje samom vrtiću uz jaku crnu boju krova. Na slici 17. b) svi ti detalji nestaju, a od jedne građevine nastaje veća građevina tj. vrtić sastavljen od tri dijela. Na vrtiću od tri dijela uočavamo jako dobro iscrtane linije koje predstavljaju cigle. Dijete pri promatranju više obraća pažnju na iscrtavanje i strukturu rada nego na bojanje što ovaj rad potvrđuje hipoteza H-1: Djeca predškolske dobi će izravnim likovnim izražavanjem u prirodnom okruženju oblikovati likovne radove s više realističnih detalja, a ujedno i hipoteza H-2: Djeca predškolske dobi će imati potrebu prilagoditi svoje likovne prikaze stvarnom izgledu motiva u prirodnom okruženju.

Slika 18. a)

Slika 18. b)

Dijete na crtežu 18. a) prikazuje svoj vrtić više tamnim nego svijetlim bojama-jedino su vrata naznačena žutom bojom i pola zida crvenom bojom. Uz to, nacrtalo je nebo i sunce iz razloga što je dan bio pola sunčan, a pola dana je padala kiša. Pokraj vrtića crta i crveni tobogan, crveni cvijet, crnu klupu, zelenu travu i napola dovršeno smeđe drvo hipoteza H-1: Djeca predškolske dobi će izravnim likovnim izražavanjem u prirodnom okruženju oblikovati likovne radove s više realističnih detalja. Drugi dan crtajući prema promatranju dječak je brzo odustao te jedino što je nacrtao su obrisi vrtića (bez ostala dva dijela), stepenice i šarena ograda. Jedina stvar koju je dječak nadodao u crtežu stepenice, ograda i tri prozora na vrtiću te zbog toga u ovome radu hipoteza h-2 je opovrgnuta.

Slika 19. a)

Slika 19. b)

Na prvom crtežu 19. a) vidimo svijetlom bojom obojan vrtić što u njoj izaziva ugodu i mir. Plavi dio krova predstavlja kišu koja je padala dok su djeca crtala. Broj prozora je pažljivo određen i ponovljen u drugom redu. Druga slika 19. b) predstavlja vrtić u tri dijela - točno onako kakav i je. Isto tako djevojčica je pokušala napraviti sve od sitnih ciglica, no pred kraj se umorila. Dječji rad potvrđuje H-2: Djeca predškolske dobi će imati potrebu prilagoditi svoje likovne prikaze stvarnom izgledu motiva u prirodnom okruženju.

8. RASPRAVA

Postavljene su dvije hipoteze za potrebe ovoga rada, a analizirajući dječje radove tijekom istraživanja dobivenim rezultatima potvrđene su obje.

Prva hipoteza H-1 glasi Djeca predškolske dobi će izravnim likovnim izražavanjem u prirodnom okruženju oblikovati likovne radove s više realističnih detalja. Primjere ove hipoteze jasno vidimo u slikama : 1b), 5a), 6a), 8b), 9b), 10b), 11b), 12b), 13b), 14a), 15a), 17a),18a).

Pregledavajući dječje crteže nastale tijekom prvoga dana istraživanja (crtanje prema sjećanju) s radovima nastalim tijekom drugoga dana istraživanja (crtanje prema promatranju) uočeno je da pojedina djeca puno više detalja koriste u prikazu vrtićkog dvorišta tijekom crtanja prema sjećanju. Mnoga djeca tijekom ovakvoga načina crtanja izostavljaju više detalja tijekom samog prikaza vrtića, ali nadopunjuju taj prikaz motivima iz prostora oko vrtića. Vidjeli smo da se tu nalaze ograde, ljuljačke, tobogani, cvijeće, pa čak i pojedini baloni jer se djeca sjećaju pojedinih događaja poput rođendana koji su se održali u prostoru samoga vrtića. Djeca predškolske dobi pri crtanju po sjećanju možda će izmisliti neke stvari na papiru, a razlog tome je njihova trenutna asocijacija na vrtić ili pak mašta. Djeca tijekom crtanja prema sjećanju dodaju motive koji ih trenutno asociraju na vrtić ili što bi voljeli u prostoru vrtića. Pojedini vrtići nastali slikanjem prema sjećanju sadrže mnogo više detalja.

Druga hipoteza H-2: Djeca predškolske dobi će imati potrebu prilagoditi svoje likovne prikaze stvarnom izgledu motiva u prirodnom okruženju. Ovu hipotezu jasno vidimo u crtežima : 2b), 3b), 4b), 7b), 9b), 10b), 12b), 13b), 15b), 17b), 18b), 19b). Na svakome dječjem radu nastalom prema promatranju uviđeno je da nacrtan stvarniji prikaz samoga vrtića. Djeca prepoznaju oblik vrtića, crtaju i prikazuju odgovarajućim bojama same zidove vrtića, dodaju odgovarajući broj prozora i vrata.

9. ZAKLJUČAK

Likovnost djeteta istražuje od trenutka kad počne istraživati svijet oko sebe. Upravo kao odgojitelji djece trebamo omogućujući djetetu predškolske dobi da stvara samo, različitim pristupima obogatiti likovnost te raditi na raznovrsnih, iskrenih i autentičnih dječjih radova koji odražavaju istinsku stvaralačku atmosferu. (Balić Šimrak, A., 2011:8)

Cilj istraživanja je bio uvidjeti na koji način utječe likovno izražavanje prema promatranju u prirodnom okruženju na kvalitetu dječjeg likovnog izraza. Postoje li i koje su razlike tijekom likovnog izražavanja djece u zatvorenome prostoru vrtića, a koje izvan njega. Istraživanje je pokazalo da djeca predškolske dobi kada slikaju prema sjećanju iznose svoje uspomene vezane za vrtić, u samome odabiru boja možemo uočiti kako gledaju na vrtić, koje osjećaje u njima izaziva. Crtanjem prema promatranju dobiva se zorniji prikaz vrtića, ali izostaje originalnost tijekom prikaza. Slikajući prema sjećanju više dolazi dječja mašta i kreativnost u likovnom izražavanju. Predškolsko dijete ima svoj likovni jezik – na nama je da ga oslušujemo, pokušamo razumjeti u njegovoj suštini i iznad svega da ga poštujemo. U kvalitetnom likovnom procesu dijete otkriva vlastite mogućnosti.

Djeci trebamo omogućiti da crtaju, slikaju i izražavaju se na što više različitih načina kako bismo obogatili dječji likovni jezik. Crtanjem prema promatranju obogatit će dječji likovni govor i mišljenje, a crtanje prema sjećanju upotpuniti dječju slobodu i maštu. Različitim metodama potičemo interes kod djece, obogaćujemo sami proces stvaranja i istražujemo nove metode stvaranja. Istražujmo zajedno s djecom i dolazimo do novih spoznaja.

LITERATURA

1. Belamarić, D. (1987.) Dijete i oblik. Zagreb: Školska knjiga
2. Belamarić-Šarčanin, D. (1969.) Razvoj likovnih senzibilnosti učenika. Zagreb: Školska knjiga.
3. . Bodulić, V. (1982.) Umjetnički i dječji crtež. Zagreb: Školska knjiga
4. Grgurić, Jakubin (1996.) Vizualno-likovni odgoj i obrazovanje. Zagreb: Educa.
5. Jakubin, M. (1999.) Likovni jezik i likovne tehnike. Zagreb: Educa
6. Herceg, L., Karlavaris, B., Rončević, A. (2010.) Metodika likovne kulture djece rane i predškolske dobi. Zagreb: Alfa d.d.

Člana: Balić Šimrak, A. (2011.). Predškolsko dijete i likovna umjetnost. Dijete, vrtić, obitelj, broj 62/63,

6–8. Preuzeto 28.8.2019. sa mrežnog mjesta:

https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=184161

Richter, M. Metoda metafore u nastavi likovne kulture. Sveučilište u Zadru, Odjel za nastavničke studije u Gospić. (2015.) str. 116-122. Preuzeto 20..8. 2019. sa

<https://repositorij.ufzg.unizg.hr/islandora/object/ufzg%3A251/datastream/PDF/view> ,

Huzjak, M. Metoda analitičkog promatranja u razvoju dječjeg crteža. Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.(2013.) Br. 1, str. 81-98. Preuzeto 23.8. 2019. sa

https://bib.irb.hr/datoteka/640876.Miroslav_Huzjak_Metoda_analitickog_promatranja.pdf.